

Ekonomické aspekty rozvoje bojového potenciálu ozbrojených sil

Země socialistického společenství v čele se Sovětským svazem principiálně prosazují ve vztahu ke kapitalistickým zemím zásady mírového soužití. Přes jejich nesmírné úsilí je však v současnosti situace v mezinárodně politických vztazích velmi složitá. Politika imperialismu, zejména amerického, vytváří nebezpečí nové světové války. Státy NATO nepřetržitě zvyšují své vojenské výdaje a rozpracovávají dlouhodobé programy přezbrojování svých armád novými dokonalejšími zbraňovými systémy. Prostřednictvím rozmístování nových amerických jaderných zbraní středního doletu v západní Evropě se pokoušejí změnit poměr sil v regionálním i v celosvětovém měřítku ve svůj prospěch.

V této souvislosti je velmi dobře známé, že dosažení převahy právě ve vojensko-ekonomické a vojenskotechnické oblasti představuje v současnosti pro agresivní kruhy USA a ostatních zemí NATO prvořadý úkol a zejména USA se snaží rozpoutat soupeření v těchto oblastech a prostřednictvím něho řešit otázky mezinárodních vztahů.

Za těchto podmínek otevřeného agresivního zahraničně politického kursu USA a NATO musí socialistické státy v čele se Sovětským svazem věnovat ekonomickému zabezpečení ozbrojených sil pozornost, která odpovídá současným potřebám zabezpečení obranyschopnosti socialismu. Na

XXVI. sjezdu KSSS k tomu bylo uvedeno: „V uplynulém období strana a stát ani na okamžik nepustily ze zřetel otázku upevnění obranyschopnosti naší země a jejich ozbrojených sil... Bojový potenciál sovětských ozbrojených sil tvoří těsné spojení dokonalé technické vybavenosti s vojenským mistrovstvím a nezlomnou morálkou.“ (XXVI. sjezd KSSS, Praha, Svoboda 1982, s. 71–72.)

Na XXVI. sjezdu KSSS byl tak nejen zdůrazněn význam rozvoje bojového potenciálu ozbrojených sil pro zabezpečení obranyschopnosti, ale také v podstatě poprvé byly komplexně specifikovány hlavní prvky pojmu „bojový potenciál“, které mají obecnou platnost a vztahují se jak na sovětské ozbrojené síly, tak na ozbrojené síly ostatních socialistických států.

Vedle obohacení socialistického vojenskoteoretického myšlení vystoupila do popředí potřeba objasnění řady teoreticko-metodologických i praktických vojensko-ekonomických problémů, zejména řešení vztahu tohoto pojmu k existujícímu kategoriálnímu aparátu marxisticko-leninské válečné ekonomiky i politické ekonomie a důkladná analýza vlivu ekonomických faktorů na zvyšování úrovně bojového potenciálu.

V souvislosti s dále prezentovanou analýzou vybraných vojenskoekonomických otázek rozvoje bojového potenciálu je tře-

ba uvést, že obdobně jako ve vymezení uvedeném na XXVI. sjezdu KSSS je při posuzování vlivu ekonomických faktorů na zvyšování úrovně bojového potenciálu plně respektován leninský princip komplexního přístupu. Jde především o to, že bojový potenciál nepředstavuje pouze jednoduchý součet jednotlivých prvků, ale jejich organické sepětí, což má pro zkoumání vojenskoekonomických otázek jeho rozvoje a teoretického i praktického hlediska velký význam. Jestli v minulosti, např. za občanské války v sovětském Rusku, bylo možné kompenzovat nedostatky jednoho prvku kvalitou jiného prvku bojového potenciálu vyšší než u protivníka, konkrétně lze uvést vztah nízké materiální základny bojového potenciálu Rudé armády a jejího vysokého morálního ducha, tak v raketové jaderné válce, jestliže ji imperialistické země rozpoutají, by rozhodla vysoká úroveň všech prvků bojového potenciálu v jejich jednotě.

Jak jsem již uvedl jednou z hlavních součástí bojového potenciálu je technická vybavenost, která představuje stupeň vyzbrojení vojsk komplexem různých druhů zbraňových systémů a technických prostředků, které zabezpečují jejich použití. Technická vybavenost tvoří materiální základnu bojového potenciálu a zaujímá v jeho struktuře rozhodující místo, protože na množství a kvalitě zbraní a bojové techniky závisí palebná síla, mobilita, manévrovatelnost vojsk a mnohé další faktory, které charakterizují ozbrojený zápas.

Není pochyb o tom, že technická vybavenost ozbrojených sil v plné míře závisí na úrovni ekonomického a vojenskoekonomického potenciálu. Metodologické přístupy k problematice závislosti technické vybavenosti ozbrojených sil na úrovni ekonomického a vojenskoekonomického potenciálu naznačili už klasikové marxismu-leninismu. Např. velmi známá je myšlenka B. Engelse o tom, že „celá organizace armád a jejich způsob vedení boje a tedy i vítězství a porážka, jsou závislé na materiálních, to jest ekonomických podmínkách: na lidech a na zbraních, tedy na kvalitě a kvantitě obyvatelstva a na technice“. (Marx K.: — Engels, B.: Spisy, sv. 20, Praha, SNPL 1965, s. 177.) Již z těchto myšlenek je zřejmé, jak přesně klasikové marxismu-leninismu specifikovali úlohu ekonomického a vojenskoekonomického potenciálu, které spolu s vědeckotechnickým potenciálem zabezpečují výrobu zbraní a bojové techniky, jež jsou schopny ovlivnit vedení ozbrojeného zápasu.

Na základě teoreticko-metodologického

odkazu klasiků marxismu-leninismu je v současnosti při zkoumání vlivu ekonomických faktorů na zvyšování úrovně bojového potenciálu ozbrojených sil třeba brát v úvahu dvě hlavní stránky této závislosti. Především stránku, která ukazuje na stupeň nasycení vojsk požadovaným množstvím zbraní a bojové techniky, podmiňeným úrovní výroby prostředků pro obranu, na stupeň ekonomického a technického zabezpečení bojové a politické přípravy a bojových úkolů v případě možného ozbrojeného konfliktu, a dále stránku, která charakterizuje vliv výroby prostředků pro obranu na technickou úroveň různých zbraňových systémů a techniky, jež má současná armáda k dispozici. Pouze zahrnutím obou těchto stránek je možné charakterizovat směry působení ekonomických faktorů na zvyšování úrovně bojového potenciálu.

Při pohledu na obě stránky je evidentní že úroveň bojového potenciálu, jeho materiální základny, je ovlivňována zejména růstem efektivnosti národního hospodářství v celku a ekonomického zabezpečení obrany zvláště. Význam současného kursu na zvyšování efektivnosti národního hospodářství ČSSR, který je uplatňován stranickými i hospodářskými orgány po XVI. sjezdu KSČ pro zvyšování úrovně bojového potenciálu ozbrojených sil spočívá především v tom, že se zvyšují možnosti vyčleňování materiálních, pracovních i finančních zdrojů pro potřeby výroby nových prostředků pro obranu bez růstu jejich relativního podílu na národním důchodu.

Spolu se zvyšováním efektivnosti národního hospodářství v celku má podstatný vliv na zvyšování materiální základny bojového potenciálu růst efektivnosti ekonomického zabezpečení obrany, jehož cílem je co nejúplnější uspokojení obranných potřeb socialistické společnosti prostředky nezbytnými k odvrácení nebo odrazení případné imperialistické agrese. Uspokojování těchto potřeb je realizováno v rámci objektivně omezených zdrojů. Stupeň uspokojení těchto potřeb obrany a v daných souvislostech i úroveň bojového potenciálu ozbrojených sil nezávisí pouze na objemu vyčleňovaných zdrojů, ale i na jejich využití, na efektivnosti jejich transformace v materiální prvky bojového potenciálu, ve zbraně a bojovou techniku, v bojeschopnost ozbrojených sil.

Obdobně jako v celém národním hospodářství, kde je stanoven za jeden z hlavních úkolů důsledněji využívat vědu a technický pokrok jako rozhodujícího činitele intenzifikace a základní zdroj růstu společenské produktivity práce, je realizace všech stránek vědeckotechnického po-

kroku v oblasti ekonomického zabezpečení obrany nejdůležitějším nástrojem zvyšování úrovně materiální základny bojového potenciálu v současných podmínkách. Konkrétně ve vztahu k bojovému potenciálu jde o proces vědeckého prognózování rozvoje vojenské techniky a včasného výběru toho či onoho zbraňového systému, správného určení běžných potřeb materiálních prostředků a optimální vybalancované struktury výroby prostředků pro obranu a koncentrace úsilí kompetentních orgánů na realizaci takových obranných programů, zohledňujících mimo jiné i morální zastarávání vojenské techniky. S jistým zjednodušením je možné vytypovat základní směry tohoto procesu:

— v první řadě jde o určení a přednostní rozvoj těch stránek vědeckotechnického pokroku v ekonomickém zabezpečení obrany, které umožňují rychle, v maximální možné míře a všestranně uspokojovat potřeby nasycení vojsk nejnovějšími zbraněmi a bojovou technikou,

— dalším směrem je stále užší sepětí vědy s vojenskou ekonomikou (v podstatě zabezpečování cyklu výzkum — vývoj — výroba — užití), s cílem vyrábět takové zbraňové systémy a bojovou techniku, takové technické prostředky, které mají vysoké technické a bojové parametry za pokud možno minimálních nákladů na jejich vývoj a výrobu,

— součástí tohoto procesu je také neustálé zefektivňování samotné výroby prostředků pro obranu jednak cestou zdokonalování výrobního procesu, využití nejmodernějších výrobních prostředků a nových technologií, jednak cestou zkvalitňování finální produkce prostředků pro obranu v závislosti na úloze, kterou ten či onen prostředek pro obranu bude v budoucím možném ozbrojeném konfliktu plnit,

— rovněž orientace na důslednou mechanizaci a automatizaci podstatně ovlivňující efektivnost výrobního procesu ve vojenské ekonomice a úsporu pracovní síly v této oblasti, i na vybavení co nejširšího spektra zbraňových systémů a ostatní vojenské techniky nejnovějšími automatizovanými prvky, výrazně zvyšuje bojeschopnost ozbrojených sil, v níž se konkretizuje a projevuje reálná úroveň jejich bojového potenciálu,

— v neposlední řadě není možné obejít otázku zavádění automatizovaných systémů řízení v ekonomickém zabezpečení obrany, s důrazem na budování automatizovaného systému vojenskoekonomického plánování, automatizovaných systémů řízení technologických procesů a automatizo-

vaných informačních systémů ve vojenské ekonomice, to vše v úzké návaznosti na automatizovaný systém řízení a velení vojskům, zejména na tu část systému, která se zabývá otázkami řízení technické vybavenosti ozbrojených sil.

Vedle uplatnění těchto i některých dalších směrů realizace vědeckotechnického pokroku má na úroveň materiální základny bojového potenciálu ozbrojených sil přímý i zprostředkovaný vliv také vysoká životnost a odolnost ekonomiky. Životnost ekonomiky je charakterizována objektivní vlastností ekonomiky, která spočívá ve způsobilosti snášet a překonávat vypětí války, přežít údery protivníka a uchovat si potřebnou základnu pro uspokojování vojenských a dalších společenských potřeb v nutném rozsahu, zejména pro výrobu prostředků pro obranu a zabezpečovat tak mimo jiné vysokou úroveň bojového potenciálu ozbrojených sil v průběhu ozbrojeného konfliktu a jeho úspěšného dokončení. S přímým vlivem životnosti ekonomiky, která má komplexní povahu, je nutné ve vztahu k bojovému potenciálu přihlídnout i ke zprostředkovanému vlivu vysoké odolnosti ekonomiky, která vyjadřuje na rozdíl od životnosti bezprostřední technické, technologické vlastnosti objektů a jejich vyšších struktur.

Komplexní přístup ke zvyšování životnosti a odolnosti ekonomiky, který je uplatňován prostřednictvím celé řady konkrétních opatření už v mírovém období, vysoká mobilizační pohotovost ekonomiky, umožňují v případě bezprostřední válečné hrozby i samotné války realizovat přechod národního hospodářství na výrobu prostředků pro obranu v rozsahu odpovídajícím potřebám růstu bojového potenciálu ozbrojených sil v daném období.

Vliv ekonomických faktorů na zvyšování úrovně bojového potenciálu je samozřejmě rozsáhlejší a rozmanitější a analyzovat tuto vzájemnou souvislost je možné z mnoha dalších stránek, které mohou být předmětem dalšího podrobnějšího zkoumání. Nicméně není možné závěrem opomenout problematiku vztahu materiální základny bojového potenciálu — technické vybavenosti — k jeho ostatním dvěma základním prvkům, vojenskému mistrovství a nezločné morálce vojsk. Jde totiž o to, že ekonomika, přesněji vojenská ekonomika, prostřednictvím vyrobených zbraní a bojové techniky velkou měrou ovlivňuje jejich charakter, specifiku i cesty jejich formování.

Na vojenské mistrovství působí vojenská technika zejména tím, že její předurčení v budoucím možném ozbrojeném kon-

fliktu klade konkrétní požadavky na formy a prostředky bojové a politické přípravy v ozbrojených silách. Převážně kolektivní charakter současných zbraňových systémů vyžaduje kvalitní připravenost jak jednotlivců, tak celých vojenských kolektivů. Neustále rostoucí složitost vojenské techniky vede k tomu, že nestačí jen umění využívat ji v bojových podmínkách, ale je nutné zvládnout i její ošetřování a opravy v případě potřeby, což je také jedním z důležitých ukazatelů vojenského mistrovství.

Vazba materiální základny bojového potenciálu na jeho další prvek, nezlomnou morálku spočívá v tom, že kvalitativní charakteristika morálky, mimo jiné, závisí

na stupni důvěry vojáků ve spolehlivost a efektivní fungování vojenské techniky. Kromě toho je formování vysokých morálních kvalit těsně spjato s přesvědčením o převaze, lepší úrovni daného zbraňového systému či ostatních technických prostředků nad obdobným systémem či prostředkem protivníka, a současně s tímto přesvědčením sehrává velmi důležitou úlohu při formování těchto kvalit víra ve schopnost socialistického státu, jeho ekonomiky, všeho lidu, zabezpečit ozbrojené síly takovým množstvím kvalitní vojenské techniky, aby byla zabezpečena obranná schopnost jak jednotlivého socialistického státu, tak celého socialistického společenství.